

Yttrande över delbetänkandet Rätt mottagare Demokrativillkor och integritet (SOU 2021:66)

Folkbildningsrådet har fått möjlighet att lämna synpunkter på rubricerat delbetänkande.

Folkbildningsrådets yttrande avgränsas till resonemang och förslag som har betydelse för folkbildningen.

Sammanfattning

- Folkbildningsrådet stödjer utredningens förslag att det ska införas en ny lag om behandling av personuppgifter i ärenden om stöd till det civila samhället.
- Folkbildningsrådet anser att det måste finnas en trygghet för studieförbunden och folkhögskolorna i att de har rätt lagstöd i att hantera personuppgifterna och hur de ska beakta proportionalitet och enskildas integritet i hanteringen av känsliga uppgifter.
- Folkbildningsrådet gör bedömningen att vi inte omfattas av frågan om revisorsgranskning samt att det därmed inte aktuellt att bestämmelse om revisorsgranskning tas in i förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen.

Folkbildningsrådets ställningstaganden

Inledningsvis vill Folkbildningsrådet påminna om att vi i vårt yttrande över *Demokrativillkor för bidrag till civilsamhället* (SOU 2019:35) ställde oss positiva till ett gemensamt demokrativillkor för hela statens bidragsgivningen till civilsamhället. Vi påtalade samtidigt att det finns

utmaningar i tillämpningen. I fråga om folkbildningen är det särskilt angeläget att säkerställa att utrymmet för en öppen och inkluderande verksamhet med möjlighet att ta upp även svåra frågor om demokratins förutsättningar och mänskliga rättigheter i mötet med människor med olika kunskaper, erfarenheter och uppfattningar.

Folkhögskolan

Folkhögskolan har sedan starten varit ett accepterat komplement till det ordinarie utbildningssystemet – ursprungligen folkskolan och i modern tid grund- och gymnasieskolan. Från folkhögskolan har deltagare kunnat gå vidare till högre studier. Folkhögskolorna har dessutom kunnat erbjuda egna yrkesutbildningar och en mängd estetiska utbildningar. Cirka tre fjärdedelar av folkhögskolorna ägs och drivs av nationella eller lokala rörelser i form av föreningar och stiftelser och cirka en fjärdedel av folkhögskolorna drivs av regioner.

Vid ansökan om att starta ny folkhögskola gör Folkbildningsrådet en prövning liknande den som föreslogs i SOU 2019:64, att prövningen av fristående skolor ska kompletteras med ett demokrativillkor – ingen ska godkännas som huvudman för skola om man kan misstänka att hen kommer att ”utöva våld, tvång eller hot”, diskriminera, kränka eller ”motarbeta det demokratiska styrelseskicket”.

Folkbildningsrådets styrelse har fastställt att folkhögskolan ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och för grundläggande demokratiska värderingar och får inte bedriva eller främja antidemokratisk verksamhet. Folkhögskolan ska även arbeta med aktiva åtgärder för att förebygga att deltagare i verksamheten diskrimineras. Dessa villkor följs årligen upp.

Folkbildningsrådet konstaterar att Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation (RIO) som är en av Folkbildningsrådets tre medlemmar, avstyrker att utbildningsformen folkhögskola skall omfattas av ett generellt demokrativillkor och därmed följande förslag kring personuppgiftsbehandling som föreliggande utredning föreslår.

Studieförbunden

Studieförbunden i samverkan - som är en av Folkbildningsrådets tre medlemmar - är på principiell grund kritiska mot införandet av ytterligare demokrativillkor för bidrag till civilsamhället.

Studieförbund bedriver verksamhet tillsammans med över 100 000 cirkelledare och i samverkan med en mängd olika samverkans- eller medlemsorganisationer.

Folkbildningsrådet vill betona att beroende på hur definitionen av företrädare slutligen landar, kan omfattningen av granskning, kontroll, ärende- och därmed personuppgiftshanteringen variera stort. Det handlar om var gränsen sätts för studieförbundens ansvar för företrädare i medlems- eller samverkansorganisationer och därmed för Folkbildningsrådets ansvar att följa upp kontrollen av dessa personer.

8.2 Behovet av en särskild reglering av beslutsorganens behandling av personuppgifter

Folkbildningsrådet är en ideell förening som enligt lag (2000:1369) om överförande av förvaltningsuppgifter inom utbildningsdepartementets område prövar frågor om fördelning av statsbidrag mellan folkhögskolor, studieförbund och studerandeorganisationer inom folkhögskolan. Vi är alltså ett av de enskilda organ som utredningen beskriver, som beslutar om bidrag utan att vara en myndighet. Vi fördelar bidrag till civilsamhällesorganisationer men även till regionägda folkhögskolorna.

Vi delar utredningens bedömning att för att uppnå ett lämpligt skydd för personuppgifter och samtidigt möjliggöra en ändamålsenlig behandling av personuppgifter i ärenden om statligt reglerat stöd till civilsamhället krävs kompletterande dataskyddsregler.

8.3.1 Det behövs en ny lag om behandling av personuppgifter

Folkbildningsrådet stödjer utredningens förslag att det ska införas en ny lag om behandling av personuppgifter i ärenden om stöd till det civila samhället. Det är positivt att vi som fördelar bidrag får ett stöd i lag att behandla känsliga personuppgifter vid bidrag som är förenade med demokrativillkor och att individers integritet därmed också får ett tydligt skydd.

Vi har noterat att lagen som föreslås enbart gäller myndigheter och enskilda bidragsorgan. I den självförvaltningsmodell som finns för statsbidraget till folkbildningen ligger ett stort ansvar för uppföljning och kontroll av verksamheten hos studieförbund och folkhögskolor. Folkbildningsrådets roll är att följa upp och kontrollera den egna kontrollen, så det kommer att vara studieförbund och folkhögskolor som i första ledet kommer att hämta in den här typen av personuppgifter, innan de hämtas in och hanteras av oss.

Folkbildningsrådet anser att här behövs klargöranden – vi och bidragsmottagande studieförbund och folkhögskolor behöver veta vad som gäller för dem och de behöver ett tydligt stöd i sin personuppgiftshantering. Bland folkhögskolorna är dessutom nära en tredjedel av folkhögskolorna offentligägda med regioner som huvudmän vilket har betydelse.

Det måste finnas en trygghet för studieförbunden och folkhögskolorna i att de har rätt lagstöd i att hantera personuppgifterna och hur de ska beakta proportionalitet och enskildas integritet i hanteringen av känsliga uppgifter.

10.13 Förslag till lydelse avseende revisorsgranskning av uppgifter om medlemmar i övriga civilsamhällesorganisationer

Folkbildningsrådet fördelar inte statsbidrag efter medlemsantal eller viss andel medlemmar i folkhögskolor, studieförbund eller deras medlems- och samverkande organisationer. Vi gör därför bedömningen att vi inte omfattas av frågan om revisorsgranskning samt att det därmed inte aktuellt att bestämmelse om revisorsgranskning tas in i förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen.

För Folkbildningsrådet

Maria Graner

Generalsekreterare